

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Механіко-математичний факультет
Кафедра математичної економіки, економетрії,
фінансової та страхової математики

Затверджено

на засіданні кафедри математичної
економіки, економетрії, фінансової та
страхової математики

механіко-математичного факультету
Львівського національного університету
імені Івана Франка
(протокол № 12 від 30 серпня 2022 р.)

Завідувач кафедри

 проф. Кирилич В. М.

Силабус з навчальної дисципліни
"Вибіркові обстеження",
що викладається в межах ОПП
"Актuarна та фінансова математика",
другого (магістерського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 111 Математика

Назва дисципліни	Вибіркові обстеження
Адреса викладання дисципліни	вул. Університетська, 1, Львів, Львівська область, 79000
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Механіко-математичний факультет, кафедра математичної економіки, економетрії, фінансової та страхової математики
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	Галузь знань: 11 Математика і статистика Спеціальність: 111 Математика Спеціалізація: Актуарна та фінансова математика
Викладачі дисципліни	Червінка Костянтин Андрійович, канд. фіз.-мат. наук, доцент https://new.mmf.lnu.edu.ua/employee/chervinka-k-a
Контактна інформація викладачів	kostiantyn.tchervinka@lnu.edu.ua кафедра МЕЕФСМ, ЛНУ імені Івана Франка, Львів, вул. Університетська, 1
Консультації з питань навчання по дисципліні відбуваються	Консультації в день проведення лекцій/практичних занять (за попередньою домовленістю). Також можливі он-лайн консультації через електронні ресурси. Для погодження часу он-лайн консультацій слід писати на електронну пошту викладача
Сторінка дисципліни	https://new.mmf.lnu.edu.ua/course/vybirkovyi-obstezhennya
Інформація про дисципліну	Дисципліна «Вибіркові обстеження» є вибірковою дисципліною із спеціальності 111 математика для освітньої програми магістра математики (актуарна та фінансова математика), яка викладається в другому семестрі в обсязі 3 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS)
Коротка анотація дисципліни	Навчальну дисципліну розроблено так, щоб надати учасникам розуміння вибіркового методу, зокрема знання про взаємозв'язок характеристик вибірки і генеральної сукупності, різні методи відбору елементів та методи оцінювання параметрів сукупності.
Мета та цілі дисципліни	Метою вивчення вибіркової дисципліни «Вибіркові обстеження» є ознайомлення студентів із методами збору і обробки статистичної інформації, планування статистичних обстежень, розвиток навиків із оцінювання точності та результативності оцінок генеральної сукупності у залежності від значень вибірових показників, способу отримання вибірки, властивостей генеральної сукупності.
Література для вивчення дисципліни	<i>Основна</i> 1. Лекції з теорії і методів вибірових обстежень : навчальний посібник / О. І. Василик, Т. О. Яковенко. – К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2010. – 208 с. 2. Tille Y., Ardilly P. Sampling Methods: Exercises and Solutions. Springer Science + Business Media. (2006) <i>Додаткова</i> 3. Черняк О.І. Техніка вибірових досліджень.– К.: МІВВЦ, 2001.– 248 с. 4. Осипчук М.М. Статистичні методи соціальних досліджень : Навч.-методичний посібник. – Івано-Франківськ: ПНУ, 2009. – 48с. 5. Гладун, О. М., & Ващаєва, Н. А. (2007). Дизайн вибірки та проблеми його оптимізації. <i>Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу</i> , (2 (8)), 31-39. 6. Ковтун, Н. В., & Марченко, І. С. (2013). Особливості аналізу безробіття за результатами вибірових обстежень. <i>Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі</i> . Сер.: Економічні науки, (2), 56-61. 7. Серова, І. А., Мілевська, Т. С. (2016). Практичні завдання з навчальної дисципліни "Статистика міжнародних порівнянь" для студентів спеціальності 8.03050601" Прикладна статистика" денної форми навчання.

Обсяг курсу	32 годин аудиторних занять. З них 0 годин лекцій, 32 годин практичних занять. Самостійної роботи 58 годин
Очікувані результати навчання	<p>Після завершення цього курсу студент буде серед іншого:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Знати основні методи побудови вибірки із скінченної генеральної сукупності; методи оцінювання характеристик генеральної сукупності, демонструючи знання й розуміння основних концепцій, принципів, теорій статистики на практиці – Вміти планувати статистичні обстеження; будувати вибірку з генеральної сукупності; оцінювати характеристики генеральної сукупності; інтерпретувати результати досліджень, здійснювати перевірку адекватності математичних моделей. <p>Курс забезпечує набуття таких фахових компетентностей: ЗК 1, ЗК 5, ФК 1, ФК 7 та програмних результатів навчання: ПРН 1, ПРН 5, ПРН 9, ПРН 10, ПРН 16, ПРН 17, ПРН 18</p>
Ключові слова	вибірка і вибіркова основа, вибірковий дизайн, сума, середнє та варіація, оцінка Горвіца-Томпсона, схеми відбору
Формат курсу	Очний, дистанційний Проведення лекцій, практичних занять та консультацій
Теми	<p>Тема 1. Основні поняття та завдання</p> <p>Тема 2. Основні способи та схеми відбору, випадковість</p> <p>Тема 3. Статистики та їх оцінки, індикатори включення</p> <p>Тема 4. Оцінка Горвіца-Томпсона, форма Єйтса-Гранді-Сена</p> <p>Тема 5. Простий випадковий відбір, оцінка розміру підсукупності</p> <p>Тема 6. Простий випадковий відбір, побудова довірчих інтервалів</p> <p>Тема 7. Відбір Бернуллі, розмір вибірки. Дизайн-ефект</p> <p>Тема 8. Систематичний відбір, методи і ефективність; однорідність</p> <p>Тема 9. Відбір з поверненням, оцінка Хансена-Горвіца</p> <p>Тема 10. Пропорційні та нерівномірні відбори</p> <p>Тема 11. Стратифікований відбір, сутність і приклади</p> <p>Тема 12. Стратифікований відбір, оптимальність розміщення</p> <p>Тема 13. Багатостадійний відбір</p> <p>Тема 14. Калібраційні методи та оцінки дисперсії</p>
Підсумковий контроль, форма	Залік в кінці семестру
Пререквізити	Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з теорії ймовірностей та математичної статистики
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	Презентація, семінарські заняття: дискусії та колаборативне вивчення окремих задач
Необхідне обладнання	–
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	<p>Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за наступним співвідношенням:</p> <ul style="list-style-type: none"> • робота упродовж семестру, активність на семінарських заняттях: максимальна кількість балів 25; • доповідь і розбір 2-х задач: максимальна кількість балів 50; • заліковий контроль теоретичного матеріалу: максимальна кількість балів 25. <p>Академічна доброчесність: Очікується, що роботи студентів будуть їхніми оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності.</p>

	<p>Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.</p> <p>Відвідання занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися усіх строків, визначених для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених курсом.</p> <p>Література. Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, що немає серед рекомендованих</p> <p>Політика виставлення балів. Враховуються бали, набрані на поточному тестуванні, самостійній роботі та бали підсумкового тестування. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність студента під час практичного заняття; недопустимість пропусків та запізнень на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях, не пов'язаних з навчанням; списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання і т. ін.</p> <p>Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.</p>
<p>Питання до іспиту (чи питання до контрольної роботи)</p>	<p>Теоретичні питання та знання окремих тем</p> <ul style="list-style-type: none"> • Вибірка із генеральної сукупності та вибірковий дизайн. • Прості відбори: прості випадкові відбори із та без повернення, відбір Бернуллі. • Дизайн з фіксованим розміром вибірки (за ПВВБП і відбору Бернуллі). • Статистичні характеристики: мат.сподівання, дисперсія та коваріація (по схемах відбору). • Статистики, їх оцінки та характеристики: зміщення, середньоквадратична і стандартна похибка. • Характеристики вибіркового дизайну: ймовірності включення першого і другого порядку. • Статистичні характеристики індикатора включення і розміру вибірки • Оцінка Горвіца-Томпсона та її значення • ПВВБП: ймовірності включення, реалізації та оцінки середнього та дисперсії • Відбір Бернуллі: переваги й недоліки, дизайн, ймовірності включення • Систематичний відбір: схема, дизайн, випадковість, невимірність, π-оцінка. • Стратифікований та кластерний відбори: завдання та особливості реалізації <p>Короткі та тестові питання</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Яку функцію називають вибірковим дизайном? ○ Який розмір вибірки гарантує відбір Бернуллі? ○ Яка схема відбору більш ефективна за кількістю отриманої інформації: ПВВБП чи ПВВіП? ○ Чи співпадають розмірності математичного сподівання та дисперсії? ○ Чи співпадають розмірності зміщення та стандартної похибки? ○ Яким є математичне сподівання вибіркового середнього за ПВВБП?

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Чи може вибірковий дизайн бути випадковим та невимірним? ○ Чому систематичний відбір невимірний? ○ Яку величину обчислюють для оцінки параметра $\hat{\theta}$ за формулою $E(\hat{\theta}) - \theta$? ○ Яким буде розмір вибірки при систематичному відборі, якщо $N = 149$ і $a = 3$? З якою ймовірністю? ○ У чому полягає задача оптимізації розміщення стратифікованої вибірки? <p>Практичні задачі</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Для визначення ефективності внесення добрив було проведено вибіркоче обстеження 30 га посівної площі. З кожного гектара відібрали по 1 кв.м. і визначили урожайність на кожному гектарі. Середня урожайність серед обстежених 30 га виявилась 43 ц/га, а дисперсія – 5. В яких межах знаходиться середня урожайність на всій площі, якщо результат необхідно гарантувати з надійністю 0,9. ▪ Середній вміст вітаміну С серед 100 драже, що перевірялись методом повторної вибірки, склав 14 % . Знайти імовірність того, що середній вміст вітаміну С в усій партії драже буде в межах від 13 % до 15 % , якщо дисперсія ознаки не перевищує 25.
Опитування	Анкет-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенні курсу.

Схема курсу

Тиж.	Тема, план, короткі тези	ФД*	Література**	Завдання, год.	Термін виконання
1.	2.	3.	4.	5.	6.
1	Предмет і завдання, особливості та вимоги курсу. Вибірковий метод	п, сд	[1]	2 год	
2	Основні способи та схеми відбору	сд	[1]	2 год	
3	Статистики та їх оцінки, індикатори включення. Оцінка Горвіца-Томпсона	сд	[1]	2 год	
4 5 6	Простий випадковий відбір: розбір задач 2.1-2.21 (на вибір для кожної групи)	ск	[2]	6 год	
7	Відбір Бернуллі. Дизайн-ефект	п, сд	[1]	2 год	
8	Систематичний відбір. Нерівномірні відбори	п, сд	[1]	2 год	
9 10 11	Відбір із нерівними ймовірностями: розбір задач 3.1-2.29 (на вибір для кожної групи)	ск	[2]	6 год	
12	Стратифікація та багатостадійність	п, сд	[1]	2 год	
13 14 15	Стратифікація: розбір задач 4.1-4.17 (на вибір для кожної групи)	ск	[2]	6 год	
16	Підсумки, залік	сд		2 год	

* Презентації (п), семінарські заняття : дискусії (сд) та колаборативне вивчення (ск)

** Література

1. Лекції з теорії і методів вибіркових обстежень : навчальний посібник / О. І. Василик, Т. О. Яковенко. – К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2010. – 208 с.
2. Tille Y., Ardilly P. Sampling Methods: Exercises and Solutions. Springer Science + Business Media. (2006)